

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ БІЛІМ ЖӘНЕ
ҒЫЛЫМ МИНИСТРЛІГІ

Л.Н. ГУМИЛЕВ АТЫНДАҒЫ ЕУРАЗИЯ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ
КӨЛІК – ЭНЕРГЕТИКА ФАКУЛЬТЕТІ

***«КӨЛІК ЖӘНЕ ЭНЕРГЕТИКАНЫҢ ӨЗЕКТІ МӘСЕЛЕЛЕРІ:
ИННОВАЦИЯЛЫҚ ШЕШУ ТӘСІЛДЕРІ» X ХАЛЫҚАРАЛЫҚ
ҒЫЛЫМИ-ТӘЖІРИБЕЛІК КОНФЕРЕНЦИЯСЫНЫҢ БАЯНДАМАЛАР
ЖИНАҒЫ***

***СБОРНИК МАТЕРИАЛОВ
X МЕЖДУНАРОДНОЙ НАУЧНО – ПРАКТИЧЕСКОЙ
КОНФЕРЕНЦИИ: «АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ ТРАНСПОРТА И
ЭНЕРГЕТИКИ: ПУТИ ИХ ИННОВАЦИОННОГО РЕШЕНИЯ»***

***PROCEEDINGS OF THE X INTERNATIONAL SCIENTIFIC-PRACTICE
CONFERENCE «ACTUAL PROBLEMS OF TRANSPORT AND ENERGY:
THE WAYS OF ITS INNOVATIVE SOLUTIONS»***

Нұр-Сұлтан, 2022

УДК 656/621.31
ББК 39/31
А43

Редакционная коллегия:

Председатель – Мерзадинова Г.Т., Член Правления – Проректор по науке, коммерциализации и интернационализации ЕНУ им. Л.Н. Гумилева, д.т.н., профессор; Заместитель председателя – Султанов Т.Т., заместитель декана по научной работе, к.т.н., доцент; Сулейменов Т.Б. – декан транспортно-энергетического факультета ЕНУ им. Л.Н.Гумилева, д.т.н., профессор; Председатель «Әдеп» – Ахмедьянов А.У., к.т.н., доцент; Арпабеков М.И. – заведующий кафедрой «Организация перевозок, движения и эксплуатация транспорта», д.т.н. профессор; Тогизбаева Б.Б. – заведующий кафедрой «Транспорт, транспортная техника и технологии», д.т.н. профессор; Байхожаева Б.У. – заведующий кафедрой «Стандартизация, сертификация и метрология», д.т.н. профессор; Жакишев Б.А.– заведующий кафедрой «Теплоэнергетика», к.т.н., доцент.

А43 Актуальные проблемы транспорта и энергетики: пути их инновационного решения: X Международная научно – практическая конференция, Нур-Султан, 17 марта 2022 /Подгот. Г.Т. Мерзадинова, Т.Б. Сулейменов, Т.Т. Султанов – Нур-Султан, 2022. – 597с.

ISBN 978-601-337-661-5

В сборник включены материалы X Международной научно – практической конференции на тему: «Актуальные проблемы транспорта и энергетики: пути их инновационного решения», проходившей в г. Нур-Султан 17 марта 2022 года.

Тематика статей и докладов участников конференции посвящена актуальным вопросам организации перевозок, движения и эксплуатации транспорта, стандартизации, метрологии и сертификации, транспорту, транспортной техники и технологии, теплоэнергетики и электроэнергетики.

Материалы конференции дают отражение научной деятельности ведущих ученых дальнего, ближнего зарубежья, Республики Казахстан и могут быть полезными для докторантов, магистрантов и студентов.

ӨНДІРІСТЕГІ ҚЫЗМЕТКЕРЛЕРДІҢ ЕҢБЕГІН ҚОРҒАУ ЖҮЙЕСІН ЖЕТІЛДІРУ МӘСЕЛЕЛЕРІ

Ермаханова Фатима Римовна, т.ғ.к.

fatima_rimovna@mail.ru

Л.Н.Гумилев атындағы ЕҰУ көлік-энергетика факультетінің
«Стандарттау, сертификаттау және метрология» кафедрасының доценті,
Нұр-Сұлтан қаласы, ҚР

Рамазанова Аяна Ризабековна

ayanaramazanova@gmail.com

Л.Н.Гумилев атындағы ЕҰУ көлік-энергетика факультетінің
«Стандарттау және сертификаттау» білім беру бағдарламасының 1-курс магистранты

Каппасова Құралай Балтақызы

kappsovakuralai@mail.ru

Л.Н.Гумилев атындағы ЕҰУ көлік-энергетика факультетінің
«Стандарттау және сертификаттау» білім беру бағдарламасының 4-курс студенті

Рамазанова Даяна Тлековна

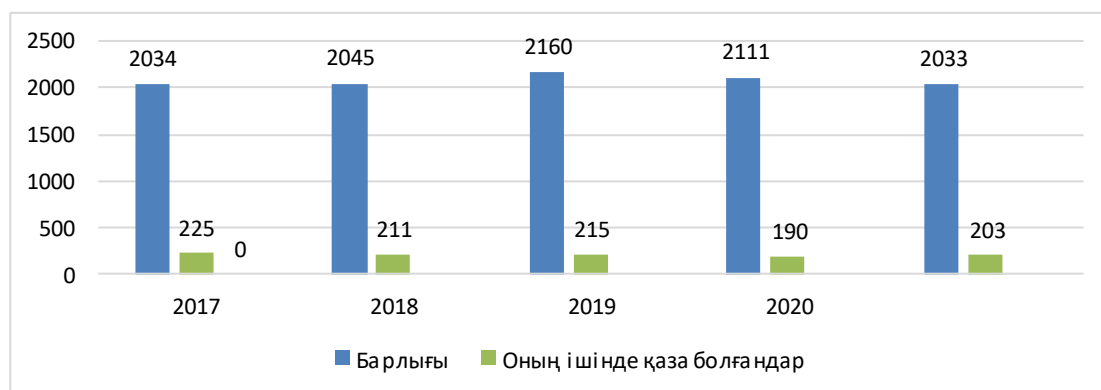
ramazanova.dayana@inbox.ru

Л.Н.Гумилев атындағы ЕҰУ көлік-энергетика факультетінің
«Стандарттау және сертификаттау» білім беру бағдарламасының 4-курс студенті

Қазақстан Республикасының Конституциясында адамды, оның өмірін, құқығы мен бостандығын конституциялық тұрғыда мойындау мен қорғау ең жоғарғы құндылық болып табылады. Аса маңызды конституциялық кепілдіктер қатарына қауіпсіздік пен гигиена талаптарына жауап беретін жағдайларда еңбек ету құқығы жатады.

Қазақстан Республикасы Еңбек және халықты әлеуметтік қорғау министрлігінің Еңбек, әлеуметтік қорғау және көші-қон комитетінің деректері бойынша өндірістік жарақаттану деңгейі 2020 жылдың сәйкес кезеңімен салыстырғанда 2,9% -ға өсті (өткен жылдың 8 айында 912 адам зардап шекті). Бұл ретте өндірістік жарақаттанудан болатын өлім-жітім 12,3% -ға төмендеді (2020 жылы осындай кезеңде өндірісте 130 адам қаза тапты).

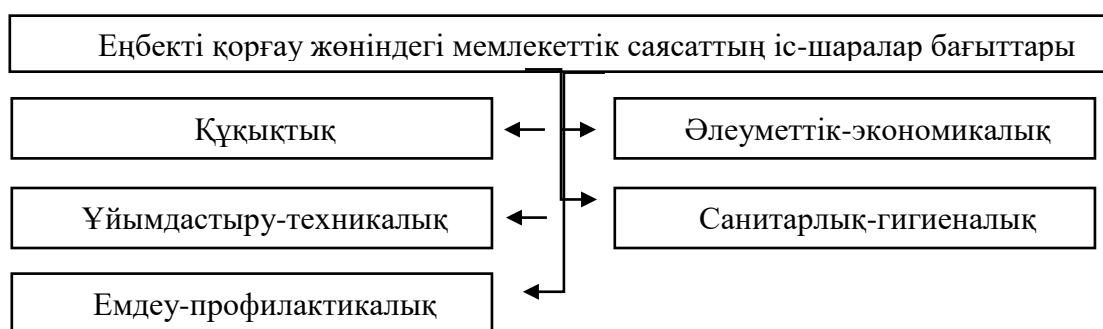
Бұрынғыдай өндірістік жарақаттанудың жоғары деңгейі Қарағанды (169 адам), Шығыс Қазақстан (111 адам), Павлодар (77 адам), Қостанай (73 адам), Ақтөбе (72 адам) облыстарында сақталады. Зардап шеккендердің ең көп саны тау-кен металлургия кешені кәсіпорындарында байқалады - 134 адам (19,4%) және құрылыс саласында 80 адам (11,6%) [1].

Сурет 1. Бір не одан да көп жұмыс ішінде еңбек ету қабілетінен айырылғандардың саны, оның ішінде қайтыс болғандардың саны [2].

Еңбек заңнамасының негізгі міндеттері болып өзара еңбек қатынастарын оңтайлы келісуіне қол жеткізу үшін қажетті құқықтық жағдайлар жасау, сондай-ақ олармен тікелей байланысты өзге де қатынастарды құқықтық реттеу:

- еңбекті ұйымдастыру және басқару, жұмысқа орналасу;
- қызметкерлерді кәсіптік даярлау, қайта даярлау және олардың біліктілігін арттыру;
- әлеуметтік әріптестікке, ұжымдық келіссөздер жүргізуге, ұжымдық шарттар мен келісімдер жасасуға;
- кәсіптік одақтардың еңбек заңнамасында белгіленген талаптарды белгілеуге және қолдануға қатысуы;
- жұмыс берушілер мен қызметкерлердің еңбек саласындағы материалдық жауапкершілігі;
- еңбек заңнамасының сақталуын қадағалау және бақылау;
- еңбек дауларын шешу.

Сурет 2. Еңбекті қорғау жөніндегі мемлекеттік саясаттың іс-шаралар бағыттары

Еңбекті қорғау қызметкерлердің өмірі мен денсаулығын сақтау жүйесін білдіретіндіктен, мемлекеттік саясаттың бағыттарын: 2-сурет бойынша шартты түрде топтастыруға болады.

1. Құқықтық:

- қызметкерлердің өмірі мен денсаулығының басымдығын қамтамасыз ету;
- еңбек пен қоршаған ортаны қорғау саласындағы қызметті және экономикалық-әлеуметтік қызметтің басқа да түрлерін үйлестіру;
- еңбекті қорғау талаптарының сақталуын мемлекеттік қадағалау мен бақылауды;
- қызметкерлердің еңбекті қорғау саласындағы құқықтары мен заңды мүдделерінің сақталуын қоғамдық бақылауға жәрдемдесу;
- мемлекеттік басқару, қадағалау және бақылау органдарының еңбекті қорғау саласындағы мемлекеттік саясатты әзірлеуге және іске асыруға мүдделі жұмыс берушілермен, кәсіподақ органдарымен өзара іс-қимылы мен ынтымақтастығы.

2. Әлеуметтік-экономикалық:

- салауатты және қауіпсіз еңбек жағдайларын жасауды ынталандыратын тиімді салық саясатын жүргізу;
- қауіпсіз техника мен технологияларды әзірлеу және енгізу.

3. Ұйымдастыру-техникалық:

- жоғары оқу орындарында және кәсіптік техникалық білім беретін орта мекемелерде мамандарды даярлау;
- қызметкерлерді өндірістегі еңбек жағдайлары мен еңбекті қорғаудың жай-күйі туралы хабардар ету;
- еңбекті қорғаудың бірыңғай ақпараттық жүйесін қамтамасыз ету;
- қызметкерлерді жеке және ұжымдық қорғану құралдарымен қамтамасыз ету;
- еңбек жағдайлары мен еңбекті қорғауды жақсарту бойынша озық отандық және шетелдік жұмыс тәжірибесін тарату.

4. Санитарлық-гигиеналық:

- елдің барлық өндірістері үшін еңбекті қорғау жөніндегі бірыңғай нормативтік талаптарды белгілеу;

- еңбекті қорғау жөніндегі заңнаманы, сондай-ақ еңбек жағдайларын жақсартудың мен қорғаудың федералдық, өңірлік, салалық нысаналы және аумақтық бағдарламаларын қабылдау және іске асыру;

- қызметкерлерді жұмыс берушілердің есебінен санитарлық-тұрмыстық үй-жайлармен және құрылғылармен қамтамасыз ету.

5. Емдеу-профилактикалық:

- қызметкерлерді жұмыс берушілер есебінен санитариялық-тұрмыстық үй-жайлармен және емдеу-профилактикалық құралдармен қамтамасыз ету;

- мерзімдік медициналық тексерулер жүргізу;

- еңбек жарақатынан зардап шеккен қызметкерлерді, сондай-ақ олардың отбасы мүшелерін мемлекеттік әлеуметтік сақтандыру.

Еңбекті қорғау мәдениеті - қауіпсіз және салауатты еңбек жағдайларына құқықты барлық деңгейде қамтамасыз етеді. Үкіметтің, жұмыс берушілер мен қызметкерлердің қауіпсіз еңбек жағдайларын қамтамасыз етуге алдын алу қағидаты ең жоғары басымдыққа ие. Еңбекті қорғау мәдениетін құру және жұмыс жағдайында қауіптер мен тәуекелдердің алдын алу мен оларды болдырмауға бағдарланған тұжырымдамаларын немесе шектеу әдістерін білу және түсінудің барлық ықтимал құралдарын пайдалануды талап етеді.

Әлеуметтанушылардың соңғы мәліметтері бойынша, жұмыс істейтін қазақстандықтардың 25%-ы ғана кәсіпорындарында еңбекті қорғауға жеткілікті көңіл бөлінеді деп есептейді.

Headhunter зерттеу орталығында жүргізілген сауалнама бойынша, қазақстандықтардың 22% өз жұмыс орындарындағы еңбекті қорғау деңгейін өте төмен деп бағалайды. Сауалнамаға қатысқандардың кемінде үштен бірі еңбекті қорғау мәні не қамтитынын да білмейді.

Осылайша, қазіргі кезде өндірістегі қызметкерлердің еңбегін қорғау жүйесін жетілдіру бірнеше бағыттар бойынша жүргізілуі тиіс:

- еңбек қауіпсіздігі жөніндегі кәсіпорынның жергілікті құжаттары мен стандарттарының жүйесін құру;

- зиянды жұмыс орындарын анықтау және жою мақсатында аттестаттау;

- қауіпсіз жұмыстың практикалық және психологиялық дағдыларын пысықтауға бағдарланған қазіргі заманғы оқыту технологияларын енгізу арқылы қызметкерлерді даярлаудың жаңа тәсілдерін әзірлеу;

- ақпараттық-консультациялық іс-шаралар кешенін іске асыру;

- персоналды еңбекті қорғау талаптарын орындауға экономикалық ынталандыру тетіктерін әзірлеу; жұмыс берушілердің жаңа қауіпсіз технологияларды енгізу;

- еңбек жағдайлары зиянды немесе қауіпті жұмыс орындарын қысқартуы.

Қолданылған әдебиеттер тізімі

1. Қазақстан Республикасы Еңбек және халықты әлеуметтік қорғау министрлігінің Еңбек, әлеуметтік қорғау және көші-қон комитеті. [Электрондық ресурс] [//https://www.gov.kz/memleket/entities/lspm?lang=kk](https://www.gov.kz/memleket/entities/lspm?lang=kk)

2. Қазақстан Республикасы Стратегиялық жоспарлау және реформалар агенттігі Ұлттық статистика бюросы. [Электрондық ресурс] [//https://stat.gov.kz/](https://stat.gov.kz/)